

TARİH

KONU ANLATIMI

Güncel Müfredata ve
Yeni Soru Tiplerine Uygun

İÇİNDEKİLER

1.

BASAMAK

Tarih ve Zaman

8

2.

BASAMAK

1. Bölüm: İnsanlığın İlk İzleri

24

2. Bölüm: Yazının Gelişimi - İlk Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları

34

3. Bölüm: İnsan ve Göç - Kabileden Devlete - Kanunlar Doğuyor

44

3.

BASAMAK

1. Bölüm: Orta Çağ'da Siyasi Yapılar

62

2. Bölüm: Tarımdan Ticarete Ekonomi

70

3. Bölüm: Orta Çağ'da Ordu - Kanunlar Gelişiyor

80

4. BASAMAK

1. Bölüm: Avrasya'da Türk İzleri-Boylardan Devlete	94
2. Bölüm: Türklerde Coğrafya İle Oluşan Yaşam Tarzı-Kavimler Göçü	108
3. Bölüm: İlk Türk Devletleri ve Komşuları	118

5. BASAMAK

1. Bölüm: İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya-İslamiyet Yayılıyor	128
2. Bölüm: Emeviler-Abbasi Devleti ve Türkler	140
3. Bölüm: Bilim Medeniyeti	148

6. BASAMAK

1. Bölüm: Türklerin İslamiyet'i Kabulü-İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi	158
2. Bölüm: Oğuzların İslamiyet'i Kabulü-Büyük Selçuklu Devleti'nde Yönetim ve Toplum Yapısı	168

TARİH

KONU ANLATIMI

2. BASAMAK

BU BASAMAKTA İŞLENECEK KONULAR

- Bölüm:** İnsanlığın İlk İzleri
- Bölüm:** Yazının Gelişimi - İlk Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları
- Bölüm:** İnsan ve Göç - Kabileden Devlete - Kanunlar Doğuyor

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

İnsanın geçmişini, doğa ile mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek, geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.

İnsanlık tarihi ile ilgili en doğru bilgilere yazılı kaynaklardan ulaşılır. Yazının kullanılmadığı dönemlerin aydınlatılmasında ise daha çok **arkeolojik** buluntulardan yararlanır.

İnsanlar barınma, beslenme ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için pek çok araç gereç yapmıştır. Barınak olarak kullanılan mağaralar ve kerpiçten konutlar, taştan, kemikten, pişirilmiş kilden yapılmış aletler, kaya ve mağara duvarlarına çizilmiş resim ve şekiller bunlardan bazılarıdır. Elde edilen bu buluntular sayesinde ilk insanların nasıl yaşadıkları, ne ile beslendikleri, birbirleri ile olan ilişkileri, inançları, gelenek ve görenekleri hakkında pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür.

Günümüzden 2,5 milyon yıl kadar önce dünyamızda etkili olan **Buzul Çağı**'nin sona ermeye başlaması ile birlikte özellikle kuzey yarım kürenin bazı alanlarında ılıman iklim kuşakları oluşmuştur. İlk yerleşik yaşam da bu kuşakta görülmeye başlanmıştır.

Günümüzden 12 bin yıl kadar önce "**Bereketli Hilal**" olarak da adlandırılan Anadolu'nun güney doğusu ile Mezopotamya, Suriye ve Mısır'da ilk yerleşim yerleri kurulmuştur.

Bereketli Hilal

İlk İnsanların Kullandıkları Araç-Gereçler

- İlk insanlar, kullandıkları araç-gereçleri taştan yapmışlardır. Başlangıçta iri ve kaba olarak yontulan taşlar zamanla daha kullanışlı hâle getirilmiştir.
- İnsanlar teknik bilgileri geliştikçe obsidyen olarak adlandırılan doğal volkanik cam, kemik ve mikrolit adı verilen çakmaktaşıdan bıçak, iğne, olta, ok ucu, orak gibi alet ve silahlar yapıp kullanmaya başlamışlardır.
- Ülkemizde Antalya **Öküzini**'ndeki araştırmalar, buradaki avcı-toplayıcı toplumların Anadolu'da ilk kez ok ve yay kullandıklarını göstermektedir.
- İnsanlar tarımla uğraşmaya başladıktan sonra ürünlerin ekimi, hasadı ve işlenmesi için çeşitli aletler yapmışlardır. Saban, orak, tahıl öğütme taşları, havanlar ve dibekler bunun ilk örnekleridir.
- Ateşin bulunması insanlık için ısınma ve yiyeceklerin pişirilmesinin yanında teknolojinin gelişmesinde de büyük yarar sağlamıştır. İnsanlar kilden yaptıkları çanak-çömlekleri yüksek sıcaklıkta fırınlama teknikleri ile daha kullanışlı hâle getirmişlerdir.
- Zaman içinde çanak çömleklerin motifler ve şekillerle süslenmesi sanat anlayışının gelişmesini sağlamıştır.
- Arkeolojik kazılar sonucu elde edilen taş, kemik, obsidyen mikrolit ve kilden yapılmış araç gereçler, bu araç gereçlerin üzerindeki motif, işaret ve şekiller yazıdan önceki dönemin kültürel ve sosyal yapısı hakkında bilgiler sunmaktadır.
- Ok ve yay, güvenliği sağlama ve avcılıkla ilgili bilgiler verir. İnşa edilen evler ve kullanılan yapı malzemeleri insanların mimaride ulaştığı düzeyi gösterir. Küçük heykelticiler ve kayalara çizilen resimler insanların inançları, ekonomik faaliyetleri, duygu ve düşünceleri hakkında bilgi edinmemizi sağlar.

İlk İnsanların Geçim Kaynakları

- İlk insanların geçim kaynağı, avcılık ve besin toplayıcılığıydı. İnsanlar besin kaynaklarının azalması veya çoğalmasına bağlı olarak göçebe bir yaşam sürüyorlardı. Uzun süre devam eden bu süreçte insanlar etin yanında çeşitli meyve ve bitkileri de besin olarak kullanmayı öğrenmişlerdir.
- İnsanlar doğada kendiliğinden yetişen buğday, arpa, çavdar gibi tahılları toplamış ve besin olarak kullanmışlardır.

1. BÖLÜM

Zamanla tarım ve hayvancılık ayrı meslekler hâline gelmiştir.

İlk Tarımsal Faaliyetler

- 📖 İnsanlar zaman içinde yabani tahıl ve meyveleri ıslah ederek kendi kontrolünde üretmeyi öğrenmiş böylece tarımsal faaliyetler başlamıştır.
- 📖 Tarıma geçişle birlikte keçi, koyun, sığır, domuz, at ve köpek gibi hayvanlar da evcilleştirilmiş ve günümüzdeki köy yaşamına benzer yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır. Tarımsal faaliyetlerin başlaması ile;
- 📖 İnsanlar tüketici olmaktan üretici olma konumuna geçmiştir. İnsanın yaşam biçiminde ve üretim-tüketim alışkanlıklarında değişiklikler olmuştur.
- 📖 İlk köy yerleşimleri ortaya çıkmış, özel mülkiyet ve sosyal yaşamı düzenleyen kurallar ortaya çıkmıştır.
- 📖 Çiftçilik, çobanlık, mimarlık, tüccarlık gibi meslekler ortaya çıkmıştır.
- 📖 İnsanların doğaya olan mutlak bağımlılığı ortadan kalkmıştır. Su kanalları, bentler, barajlar, yollar yaparak doğayı değiştirmeye başlamışlardır.
- 📖 Üretilen ürün fazlasının, ihtiyaç duyulan başka ürünlerle takas edilmesi ile ticaret faaliyetleri başlamıştır.
- 📖 Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim sonucunda daha kolay beslenme yollarının öğrenilmesi, nüfus artışına neden olmuştur.
- 📖 İnsanların, verimi yüksek tahılları seçmesi ve tahılların sulak bölgelerde ekilebileceğini anlaması, tarımsal üretime dayanan bir ekonominin oluşmasını sağlamıştır.

Diyarbakır'da **Çayönü** ve Malatya'da **Cafer Höyük** yerleşkelelerinde dünyanın en eski buğday türlerinden birisi olan "**Emmer evcil buğdayı**" bulunmuştur. MÖ 8500'lerde Urfa ve Diyarbakır çevresinde buğday tarımının başladığı anlaşılmıştır. Bu durum tahılın ana vatanının Anadolu olduğunu ve ilk tarımsal üretimin Anadolu'da başladığını göstermektedir.

Best Bilgi

Tarımsal faaliyetlerin başlaması ile konar-göçer yaşam tarzı ve avcılık-toplayıcılık faaliyetleri sona ermemiştir. İnsanlar uzun süre hem tarım yapmışlar hem de avcılık ve toplayıcılığı sürdürmüşlerdir. Ancak zamanla tarım ve hayvancılık ayrı geçim kaynakları hâline gelmiştir. Tarım yapan toplumlar göçebeliği terk ederek tamamen yerleşik yaşama geçmiştir. Hayvancılıkla geçinen toplumlar ise sürülerine ot bulmak için göçebe yaşam tarzını sürdürmüşlerdir.

YERLEŞİK İNSAN VE MEDENİYET

Kültür; bir milletin geçmişten günümüze getirdiği maddi ve manevi değerlerinin tümüdür. Kültürel değerlerin göç, savaş, ticaret gibi yollarla dünyanın farklı bölgelerine taşınmasıyla kültürler arası etkileşim meydana gelmiştir. Bunun sonucunda zaman içerisinde **medeniyet** (uygarlık) adı verilen milletler arası ortak değerler oluşmuştur.

İlk insanlar, iklimin ve besin kaynaklarının meydana getirdiği yaşam biçimine bağlı olarak geniş alanlara yayılmışlardır. Mağara ve kaya sığınakları içinde küçük gruplar hâlinde seyrek biçimde yaşamışlardır.

Tarımsal üretimin başlaması ve nüfus artışıyla birlikte mağaralar yerini, belli bir kısmı toprağa gömülü ve yuvarlak planlı kulübe şeklindeki barınaklara bırakmıştır. Önceleri sadece barınak olarak kullanılan bu kulübeler, zamanla yapılar topluluğuna dönüşmüştür.

Medeniyetin Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Uygarlığın ortaya çıkmasında öncelikle coğrafi koşullar etkili olmuştur. İklimi insan yaşamına ve üretime uygun, verimli toprakların ve su kaynaklarının olduğu yerler insanların yerleştikleri, köyler ve şehir kurdukları ilk yerler olmuştur (Mezopotamya, Mısır, Anadolu, Hindistan, Çin gibi).

Uygarlığın oluşumunda siyasi otorite de önemlidir. İnsanlar huzur ve güven içinde olduklarında yeteneklerini geliştirme imkanı bulmuşlardır. Bu nedenle devlet gücünün ortaya çıkması uygarlaşmada etkili olmuştur.

Uygarlığın oluşumunu etkileyen bir diğer etken ekonomidir. Tarım ve ticaret gibi ekonomik faaliyetler pek çok araç gereç ve makinanın icat edilmesine ortam hazırlamıştır.

Tarım ve ticaretin gelişmesi ile köyler ve şehirler kurulmuştur. Bu yerleşim yerlerinde evler, okullar, çarşılar, dinsel ve sanatsal yapılar inşa etmişlerdir. Böylece sahip oldukları bilgi birikimini ve kültürlerini gelecek nesillere aktararak medeniyetin gelişmesini sağlamışlardır.

Tarih Öncesi Çağların Önemli Özellikleri

Yazı kullanılmadığından bu devirlerle ilgili arkeolojik kalıntılardan yararlanılarak bilgi edinilebilmiştir.

Devirler insanların kullandıkları araç ve gereçlere göre isimlendirilmiştir.

Eşya yapımında sırasıyla taş, toprak ve madenler kullanılmış, giderek daha kullanışlı ve dayanıklı araç - gereçler yapılmıştır. Bu durum insanların bilgi ve tecrübe birikiminin uygarlığın gelişmesinde oynadığı rolü göstermektedir.

Başlama ve bitişleri bölgelere göre farklılıklar göstermiştir. Bu durum, tarih öncesinde toplumlar arası etkileşimin zayıf olduğunu gösterir.

Dünyanın her bölgesinde sırasıyla yaşanmamıştır. Göç, savaş ve istila gibi gelişmeler sonucunda ileri toplumlar daha geride bulunan toplumlara etkilemişlerdir. Örneğin Taş Çağı'nı yaşayan bir toplum Maden Çağı'nı yaşayan bir toplumla karşılaştığında maden kullanmaya başlayarak çağ değiştirebilmiştir.

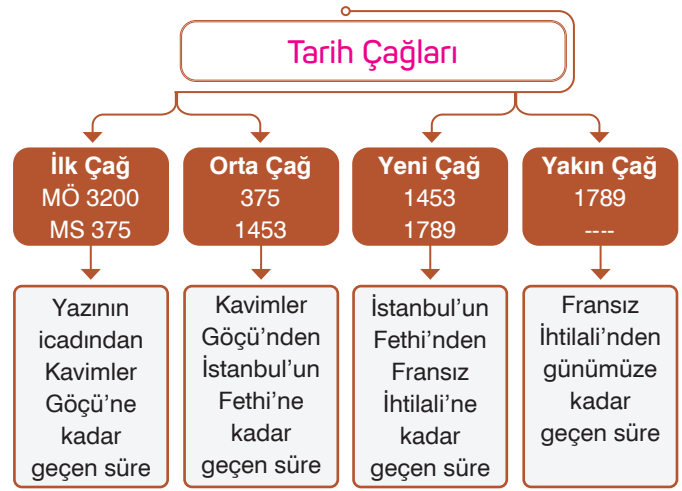
Tarih Öncesi Devirler dünyanın çeşitli bölgelerinde birbirine benzer şekilde yaşanmıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yapılan kazılar sonunda elde edilen eşyaların birbirine benzerliği bu durumu doğrulamaktadır. Farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirlerinden etkilenmeden aynı türden eşyalar kullanmaları birbirine benzer gereksinimlere sahip olmalarının sonucudur.

Tarih öncesi devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılıklar gösterir. Uygarlaşma sürecinde bütün insanlar aynı sıralamayı takip etmediğinden tarih öncesi devirleri birbirlerinden kesin olarak ayırmak güçtür. Bu nedenle tarih öncesi dönemlendirmede bölgesel olarak adlandırmalara gidilmiştir.

📖 Anadolu'da insan varlığına dair en eski buluntu yeri Konya, **Akşehir Dursunlu** fosil yataklarıdır.

📖 İstanbul **Yarımburgaz Mağarası**'na, 270 bin - 390 bin yıl kadar önce ilk insanların yerleştiği tespit edilmiştir.

📖 Anadolu'da insana dair en eski kemik kalıntıları Antalya, **Karain Mağarası**'nda tespit edilmiştir

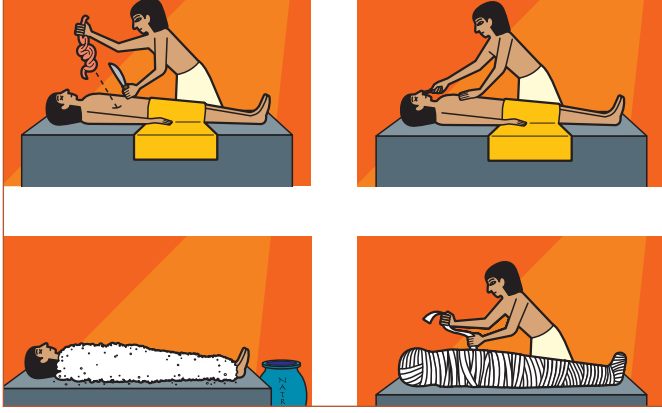

TARİH ÖNCESİ DEVİRLERDE BAZI BÖLGELER

DÖNEM	ANADOLU	MEZOPOTAMYA	MISIR
Paleolitik (Eski Taş)	MÖ 2,5 milyon-MÖ XVI bin	MÖ 1,1 milyon-MÖ XII bin	MÖ 8000-MÖ 7500
Mezolitik (Orta Taş)	MÖ XVI bin-MÖ IX bin	MÖ XII bin-MÖ X bin	MÖ 7500-MÖ 5000
Neolitik (Yeni Taş)	MÖ 8500-MÖ 5800	MÖ 10.000-MÖ 5200	MÖ 5000-MÖ 3500
Kalkolitik (Bakır)	MÖ 5800-MÖ 3400	MÖ 5500-MÖ 3100	MÖ 4000-MÖ 3000
Tunç	MÖ 3400-MÖ 1200	MÖ 3200-MÖ 1000	MÖ 3000-MÖ 1070
Demir	MÖ XIII. yüzyıl-MÖ 330	MÖ 1000 yıllarından sonra	MÖ 1070-MÖ 330

Tıp

İnsanların ölümden korkması, ölümsüzlük, sağlıklı ve uzun yaşama isteği hastalıklarla mücadele edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum tıp biliminin gelişmesini sağlamıştır.

Mısır'da mumyacılık

Mısırlılar hayatın ölümden sonra devam edeceğine inandıklarından cesedin çürümemesi için mumyalama tekniğini geliştirmişlerdir. Bu çalışmalar tıp biliminin ve eczacılığın gelişmesini sağlamıştır.

Mezopotamya'da hekimler suya damlattıkları zeytinyağının şekline ve hareketine bakarak hastalara bilgi vermişlerdir. Bitkileri, ağaç özlerini, yağları ve çeşitli sıvıları karıştırarak hazırladıkları ve şifalı olduğuna inandıkları şurup ve merhemleri tedavilerinde kullanmışlardır.

Coğrafya

Eski Yunancada dünyanın tasviri anlamına gelen coğrafya, insanların ilgi duyduğu bir ilim olmuştur. İlk Çağ'da bilginler tarih, coğrafya ve matematikle ilgili bilgileri birlikte işlemişlerdir.

Eski Çağ'da coğrafya biliminin temelini oluşturmada **Herodotos**, **Batlamyus** ve **Strabon** gibi bilim insanlarının büyük rolü olmuştur.

Strabon (MÖ 58-MS 21)

Amasya'da yaşamış ve coğrafya konusunda çalışmış Strabon, Anadolu ve çevresinde yaptığı geziler sonucunda on yedi bölümden oluşan "Coğrafya" isimli eseri yazmıştır. Eserinde Yunan, Anadolu, Mezopotamya, İran, Mısır gibi gezip gördüğü yerleri anlatmış ve bu yerlerin tarihinden de bilgiler vermiştir.

Herodotos da Anadolu'dan Hindistan'a kadar uzanan bölgeleri gezmiş, bu bölgelere ait tarihî ve coğrafi özellikleri "Herodot Tarihi" adlı eserinde anlatmıştır.

İlk Çağ Uygarlıklarının Bilimsel Birikime Katkıları

Mezopotamya Medeniyetleri

- 📖 Dört işlemi kullanmışlar, dairenin alanını hesaplamışlardır.
- 📖 Astronomi bilgilerine dayanarak ay yılı esaslı takvimi yapmışlardır. Bir saati 60 dakikaya, bir dakikayı da 60 saniyeye bölmüşlerdir. Haftayı 7 güne ayırmışlardır.
- 📖 Su kanalları açmak için geometriden yararlanmışlardır.
- 📖 Yüzey ve hacim ölçmenin formülünü bulmuşlardır.
- 📖 Matematik ve astronomi gibi bilimlerde önemli gelişmeler göstermişlerdir.

Mısırlılar

- 📖 Astronomi, matematik, tıp ve eczacılık alanlarında ilerlemişlerdir.
- 📖 **Güneş yılı esaslı ilk takvimi** hazırlamışlar, miladi takvimin temelini atmışlardır. Bir yılı 365 gün olarak hesaplamışlardır. Nil'in akış yönüne göre bir yılı dörder aylık üç mevsime (taşma-ekme-biçme) ayırmışlardır.
- 📖 Mimaride ilerleyerek piramitleri inşa etmişlerdir.
- 📖 Nil Nehri'nin taşmasıyla bozulan arazi sınırlarının yeniden belirlenmesi geometrinin gelişmesini sağlamıştır.

Çinliler

- 📖 **Barut, pusula, kağıt** ve **matbaa** gibi günümüz uygarlığını ortaya çıkaran birçok önemli buluşu gerçekleştirmişlerdir.
- 📖 Tıp alanında akupunktur tedavisini geliştirmişlerdir.

Yunanlar

- 📖 **Tales, Pisagor, Hipokrat, Aristo** gibi önemli bilim insanları ve düşünürler yetiştirmişlerdir.
- 📖 Matematik, felsefe, astronomi, tarih, geometri alanlarında gelişmişlerdir.

Romalılar

- 📖 Şehircilik, hukuk, devlet yönetimi ve askerlik alanlarında gelişmişler, günümüzde de örnek alınabilecek uygulamalar yapmışlardır. Örneğin 12 Levha Kanunları günümüz Batı dünyasında uygulanan hukuk kurallarının temelidir.
- 📖 **Miladi takvimin** ve **Latin alfabesinin** gelişimine katkı sağlamışlardır.

İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

İran Medeniyeti

- Geniş topraklara sahip olan Persler, ülkeyi **satraplık** denilen eyaletlere ayırmışlardır.
- Gelişmiş bir posta teşkilatı kurmuşlar, Batı Anadolu'da Sardes'ten başlayıp başkentleri Sus'a kadar uzanan **Kral Yolu**'nu yapmışlardır.

Hint Medeniyeti

- Hint medeniyetinde, matematikçiler sıfırı ilk defa kullanmıştır. Fakat sıfırı sayı olarak kabul etmemişlerdir. Sayı sistemindeki bu erken tarihli gelişme, aritmetiğin gelişim hızını etkilemiştir.

Çin Medeniyeti

- Çinliler; barut, pusula, kâğıt ve matbaayı icat etmiş, Galileo'dan (Galileo) önce güneş lekeleri konusunda bilgi vermişlerdir.
- Günümüzde de kullanılan geleneksel tıbbın tedavi yöntemleri olan masaj ve akupunkturu kullanmışlardır.

Mezopotamya Medeniyetleri

- Eski çağlarda Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgeye **"iki nehir arası"** anlamında Mezopotamya denilmiştir. Mezopotamya uygarlığının öncüsü Sümerlerdir.
- Ulaşım, mimarlık, madencilik, çömlekçilik, dokumacılık, çiftçilik ve kanal yapımında gelişmişlerdir.
- İlk tekerlek, ilk yazı, ilk takvim, ilk yazılı kanunlar Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır.

- Mezopotamyalılar matematikte dört işlemi kullanmışlar, alan ölçümleri ve su kanalları açmak için geometriden yararlanmışlardır. Dairenin alanı ve silindirin hacmini bulmuşlar, **"pi"** sayısını 3,125 olarak hesaplamışlardır. Daireyi 360 dereceye bölmüşlerdir.
- Mezopotamya'da astronomi gelişmiş ve takvim yapılmıştır. Bir saat 60 dakikaya, bir dakika da 60 saniyeye bölünmüş, bir hafta 7 gün kabul edilmiştir.
- Sümerler, MÖ 3200'de çivi yazısını bulmuşlardır. Bu durum tarih çağlarının başlamasını sağlamış, bilgi ve düşüncelerin sonraki nesillere aktarılmasında bir dönüm noktası olmuştur.
- Mezopotamyalılar **"Ziggurat"** adı verilen tapınaklar inşa etmişlerdir. Zigguratların alt katları tahıl ambarı, orta katları okul ve dini ayinler, üst katları ise gök cisimlerini gözlemek için kullanılmıştır. Yaptıkları gözlemler sonucu elde ettikleri bilgileri tabloştürmüşlerdir.
- Mezopotamyalılar Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplamışlar; Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenleri tespit etmişlerdir.
- Sümerler bir yılı 4,5 dakikalık bir hata ile hesaplamışlar, ay yılı esasına göre bir takvim hazırlamışlardır.
- Sümer Kralı Urkagina, MÖ 2375'te tarihte bilinen ilk yazılı kanunları çıkarmıştır.

Örnek - 1

Mezopotamya uygarlıklarından Sümerlerin yazıyı icadı tarihî devirlerin başlangıcı kabul edilmiştir. İnsanlar yazı sayesinde birikimlerini nesilden nesile sağlıklı bir biçimde aktararak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Antlaşmalar, yazışmalar, yasalar, yıllıklar yazı sayesinde kalıcı hâle gelmiştir.

Bu bilgilerle;

- I. Sümerlerden önce tarihin aydınlatılmasında arkeolojik buluntulardan yararlanıldığı,
- II. yazının yönetim ve diplomasi alanında kullanıldığı,
- III. Sümerlerin Mezopotamya'da kurulan ilk uygarlık olduğu

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

Çözüm

Günümüze kadar geçen süre tarih öncesi dönemler ve tarihi devirler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yazının icadından önceki dönemlerle ilgili bilgilere arkeolojik buluntulardan yararlanılarak ulaşılmaktadır (I. öncül). Antlaşmalar, yazışmalar, yasalar ve yıllıkların yazı sayesinde kalıcı hâle gelmesi yazının yönetim ve diplomasi alanında kullanıldığını gösterir (II. öncül).

Verilen bilgilerde Sümerlerin Mezopotamya uygarlığı olduğuna değinilmiş. Bu bilgi Sümerlerin Mezopotamya'da ilk uygarlığı kurduklarına kanıt olarak gösterilemez (III. öncül).

Cevap C

Örnek - 2

Lidyalıların aşağıdaki faaliyetlerinden hangisi, ticarete değiş tokuş usulünün kalkmasını sağlamıştır?

- A) Kral Yolu'nu kullanmaları
B) Batı Anadolu'nun tamamına hakim olmaları
C) Başkent Sardes'i bilim ve kültür merkezi hâline getirmeleri
D) İlk madenî parayı kullanmaları
E) Paralı askerlerden oluşan ordular kurmaları

Çözüm

- Kral Yolu'nu kullanmaları ticareti geliştirmiş ama takasın terk edildiğini göstermez.
- Batı Anadolu'nun tamamına hakim olmaları_sınırların genişlediğine kanıt olarak gösterilebilir, doğru cevap olamaz.
- Başkent Sardes'i bilim ve kültür merkezi hâline getirmeleri_Bir ülkenin bilim ve sanatta gelişmesi ticaret faaliyetlerini nasıl yaptığını belirtmez.
- İlk madenî parayı kullanmaları_Lidyalıların parayı kullanması, ticarete değiş tokuşa (takas) mecburiyeti ortadan kaldırdı.
- Paralı askerlerden oluşan ordular kurmaları_Paralı askerler yurt savunmasıyla ilgilidir.

Cevap D

Örnek - 3

Aşağıdakilerden hangisinin İlk Çağ'daki gelişmelerden biri olduğu söylenemez?

- A) Yazılı kültürün başlaması
B) Takvimin düzenlenmesi
C) Ateşin kontrol altına alınması
D) Yılın 365 gün olarak hesaplanması
E) Dört işlemin kullanılması

Çözüm

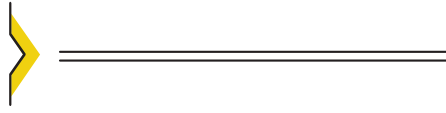

- Yazılı kültürün başlaması_İlk Çağ'da Mezopotamya ve Mısır'da yaşanmıştır.
- Takvimin düzenlenmesi_İlk Çağ'da Mezopotamya ve Mısır'da düzenlenmiştir.
- Ateşin kontrol altına alınması_Tarih Öncesi'nde Mezolitik Devir'de ateş kontrol altına alınmıştır.
- Yılın 365 gün olarak hesaplanması_İlk Çağ'da Mısır'da hesaplanmıştır.
- Dört işlemin kullanılması_İlk Çağ'da Mezopotamya ve Mısır'da kullanılmıştır.

Cevap C

Örnek - 1

İlk Çağ medeniyetlerinden Asurlarda bir kral zorla başa geçse bile kendinden önceki krallarla bir akrabalık bağı kurma gayreti içerisine girmiştir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Yönetimde soy bağı'nın önemli olduğunu
- B) Yöneticilerin seçimle belirlendiğini
- C) Siyasi gücün din adamlarının denetiminde olduğunu
- D) Kralların egemenliklerini halkla paylaşmak zorunda kaldıklarını
- E) Yönetim anlayışı konusunda Sümerlerin etkisinde kaldıklarını

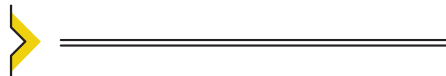
Çözüm

Krallık yönetimlerinde yönetme hakkı genellikle belli bir aileye ait sayılmıştır. Egemenliği elinde tutan ailenin tanrısal güç taşıdığı ya da tanrının görevlisi olduğu inancı yerleşmiştir. Yani yönetme gücünün meşruiyet kaynağının tanrısal ve belli bir aileye ait olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle Asurlarda bir kimse yönetimi zorla ele geçirse bu egemenliğini meşru hâle getirmek için kendinden önceki krallarla bir akrabalık bağı kurma gayreti içerisine girmiştir. Bu da yönetimde soy bağı'nın önemli olduğunun göstergesidir.

Cevap A

Örnek - 2

- Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaret yapmışlardır.
- Anadolu'nun tarih çağlarına girmesinde etkili olmuşlardır.

Özellikleri verilen medeniyet, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sümerler
- B) Elamlar
- C) Akadlar
- D) Babilliler
- E) Asurlular

Çözüm

Anadolu, Mezopotamya Bölgesi'yle komşudur. Asurlar, Anadolu'ya en yakın konumda bulunan Mezopotamya uygarlığıdır. İlk Çağ'da bu uygarlık ihtiyaç duyduğu ham maddeleri karşılamak ve ürünlerini pazarlamak amacıyla Anadolu'da; Kayseri, Çorum ve Yozgat'ta koloniler kurmuştur. Bu durum iki bölge arasında ticaretin gelişmesini sağlamıştır.

Asurlular, çivi yazısını Anadolu'ya getirerek burada Tarih Çağlarının başlamasını sağlamışlardır.

Cevap E

Örnek - 3

Firavun adı verilen Mısır kralları "tanrının oğlu" olarak nitelendirilmekteydi ve yetkileri sınırsızdı. Söyledikleri her söz tanrı buyruğu sayılır, yasa olarak kabul edilirdi. Krallık babadan oğula geçirdi.

Bu bilgilere göre Mısır uygarlığı hakkında,

- I. Saltanat sistemi uygulanmıştır.
- II. Firavun siyasi ve dinî güce sahiptir.
- III. Din adamları yönetimde etkili olmuştur.

yorumlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Çözüm

Mısır'daki uygulamalardan;

- Krallığın babadan oğula geçmesi, saltanat sisteminin varlığına kanıt gösterilebilir (I).
- Firavunun her sözünün tanrı buyruğu sayılması ve yasa olarak kabul edilmesi, firavunun siyasi ve dinî güce sahip olduğunu gösterir (II).

Verilen bilgilerden din adamlarının yönetimde etkili olduğuna ulaşmak mümkün değildir.

Cevap D

KONU DEĞERLENDİRME TESTİ - 1

3. BASAMAK

1. Roma İmparatorluğu bir çeşit cumhuriyet ile yönetilirken Bizans imparatoru gücünü tanrıdan alan otokrat bir lider konumuna gelmiştir.

Buna göre,

- Roma İmparatorluğu, Bizans'ın yönetim sisteminden etkilenmiştir.
- Bizans imparatorları egemenliklerini ilahi güce dayandırmışlardır.
- Bizans İmparatorluğu, Batı Roma İmparatorluğu'ndan farklı bir siyasi yapı hâline gelmiştir.

Yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

2.

	İmparatorluk	Egemen Olduğu Bölge
I.	Bizans	Anadolu, Balkanlar, Suriye
II.	Sasani	Kafkasya, Mezopotamya, İran
III.	Moğol	Mısır, Kuzey Afrika

Yukarıda verilen tablodaki eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

3. Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılışı bazı tarihçiler tarafından Orta Çağ'ın başlangıcı kabul edilmiştir. Orta Çağ, Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethederek Doğu Roma İmparatorluğu'na son vermesine kadar yaklaşık bin yıl devam etmiştir.

Esin Öğretmen'in bu tanımlaması doğrultusunda aşağıdaki gelişmelerden hangisi Orta Çağ'ın önemli olayları arasında gösterilemez?

- A) İlk yazılı kanunların hazırlanması
B) Magna Carta'nın ilan edilmesi
C) Yüzyıl Savaşlarının yapılması
D) Moğol İmparatorluğu'nun kurulması
E) Sasani Devleti'nin yıkılması

4. Madenî paralarının bir yüzünde hükümdarın diğer yüzünde kutsal ateşin resmine yer verilmiştir.

Yalnız bu bilgiye bakarak Sasanilerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Gelişmiş bir ekonomik düzenin kurulduğu
B) Dinî inançlarında ateşin önemli bir yerinin olduğu
C) Hükümdarların egemenliklerini dine dayandırdıkları
D) Krallarını tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul ettikleri
E) İnanç konusunda Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarının etkisinde kaldıkları

5. Orta Çağ'da Avrupa'da krallar, meclislerinde kontlarla piskoposlara danışarak karar almıştır. Kontlar, kralın tebaasını ruhban sınıfına itaate zorlamış, piskoposlar da halkı kontların yerel iktidarına tabi olmaya çağırmıştır. Ruhban ile soylular arasındaki birlikte yaşama geleneği, zaman içinde kökleşmiştir.

Bu durum Avrupa'da;

- feodalizm,
- dogmatizm,
- hümanizm

anlayışlarından hangilerinin Orta Çağ boyunca egemen olmasını kolaylaştırmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. Sasanilerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kafkasya, Mezopotamya ve İran'a hükmettikleri
B) Perslerdeki gibi monarşik devlet geleneğini benimzedikleri
C) Siyasi hakimiyetlerinin Dört Halife Dönemi'nde sona erdirildiği
D) Şehinşah (Kralların Kralı) unvanını kullanan hükümdarlarca idare edildikleri
E) Mısır'daki gibi tanrı-kral anlayışını benimsedikleri

7. Beyza Öğretmen, öğrencilerinden Zarife ile Mahmut'a Orta Çağ Avrupa'sındaki siyasi yapıları sorgulayan bir doğru-yanlış etkinliği vermiştir.

 Zarife		1 Batı Roma'nın yıkılmasından sonra Avrupa'da küçük devletler kurulmuştur.		 Mahmut
		2 Orta Çağ Avrupa'sına feodalizm damga vurmuştur.		
		3 Bizans, Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika'da etkili olmuştur.		
		4 Otokrasi, monarşinin bir çeşidi olup bütün siyasi yetkiler kralın elindedir.		

Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle,

- I. Zarife, Mahmut'tan daha fazla doğru cevap vermiştir.
- II. Verilen dört yargı da doğrudur.
- III. Mahmut, etkinliğin %50'ni doğru cevaplamıştır.

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III
8. Orta Çağ'da Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde toprak sahibi olan senyörün; siyasi, ekonomik, hukuki ve askerî haklara sahip olduğu ve temeli toprak köleliğine dayanan toplum düzenine feodalizm denir. Bu sistemde senyörler, kendisinin ve malikâne sınırları içerisinde bulunanların güvenliğini sağlamak zorundaydı. Köleler, serfler ve hür köylüler korunma ve adalet karşılığında senyörlere mal ve hizmet üretmekle yükümlüydü.

Buna göre feodal yönetimin uygulandığı yerlerle ilgili,

- I. Halk sınıflara ayrılmıştır.
- II. Merkezî otorite güçlüdür.
- III. Senyörler, bir devlete ait olması gereken askerî ve mali güce sahiptir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) II ve III
9. 1347-1351 yılları arasında etkili olan veba salgını nedeniyle Avrupa nüfusunun neredeyse yarısına yakını ölmüştür. Veba salgını; Avrupa'da ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel hayatı derinden etkilemiştir. Halkın psikolojik olarak güvensizlik ve korku yaşamasına neden olmuştur. Ticareti ve dinî uygulamaları durma noktasına getirmiştir.

Bu bilgilere bakarak veba salgınının Avrupa'da;

- I. toplumsal ilişkilerin zayıflaması,
- II. demografik haritanın değişmesi,
- III. demokrasi anlayışının güç kazanması

sonuçlarından hangilerine neden olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

Doğru ✓ Yanlış ✗

1 İnsanların yerleşik yaşama geçerek toplu yerleşim yerleri kurmaları sosyal kuralları gerektirmiştir.

2 Devletleşme sürecinin ilk aşaması kabile organizasyonları şeklinde başlamıştır.

3 Hititlerde gücün meşruiyet kaynağı halk olarak görülmüştür.

4 Frigler öküz öldürmeyi ve saban kırmayı ağır suç sayan yasalar çıkararak tarım ve hayvancılığı korumayı amaçlamışlardır.

Boşluk Doldurma

1 İlk Çağ Yunan şehirlerindeki askerî, ekonomik ve sosyal düzen benzer şekilde Batı Anadolu'daki şehirlerinde de görülmüştür.

2 İlk Çağ'da bazı krallar farklı milletleri yönetimi altına almışlardır. Böylece denilen siyasi organizasyonlar ortaya çıkmıştır.

3 Hititlerde denilen kraliçe de yönetimde söz sahibiydi. Kral başkentte olmadığına ona vekalet ederdi.

4 İlk Çağ'da gibi medeniyetlerde koloncilik faaliyetleri görülmüştür.

Kavram Eşleştirme

KAVRAM

PANKUŞ

1

ARİSTOKRASI

2

ZİGGURAT

3

FİRAVUN

4

KABİLE

5

AÇIKLAMA

a

Aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı olan büyük insan topluluğu

b

Sümerlerde tapınak, depo, okul ve gözlemevi işlevi gören yapılar

c

Mısır krallarına verilen unvan

d

Asillerin (soylular) egemen olduğu yönetim şekli

e

Hititlerde krallara yönetim işlerinde yardımcı olan asiller meclisi

Kısa Cevaplı Sorular

1 İlk Çağ toplumlarında askerî, ekonomik ve sosyal düzenin oluşmasında etkili olan unsurlar nelerdir?

2 Dünyanın bilinen ilk yazılı antlaşması kabul edilen Kadeş Antlaşması, hangi iki devlet arasında imzalanmıştır?

3 Tekerlek ve çömlekçi çarkı ilk olarak hangi uygarlık merkezinde kullanılmıştır?

4 Anadolu'da koloni kuran Mezopotamya uygarlığı hangisidir?

5 İlk Çağ'da Yunanların koloncilik faaliyetlerine yönelmelerinde daha çok hangi unsur etkili olmuştur?

6 İlk Çağ'da "Deniz Kavimleri Hareketi" olarak bilinen ve Anadolu'yu etkileyen göç dalgası hangisidir?

7 Belli bir sınıfın egemenliğine dayanan yönetim şekli hangisidir?

8 İlk yazılı kanunları hangi uygarlık yapmıştır?

9 Roma'da soylulardan oluşan ve krala danışmanlık yapan kurulun adı nedir?

10 Hz. İsa'dan sonra Kudüs'teki Hristiyanların baskıdan dolayı ilk olarak göç ettikleri Anadolu şehri hangisidir?

BASAMAK DEĞERLENDİRME TESTİ

1.

Yukarıdaki haritadan yararlanarak Kral Yolu'nun;

- I. Doğu-Batı uygarlıkları arasında kültürel etkileşim yaşanması,
- II. Anadolu'da ticaretin gelişmesi,
- III. Lidyalıların ilk parayı basması

gelişmelerinden hangileri üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız II B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

2. İlk Çağ ile ilgili,

Gülten: "Sümerlerde, Fırat ve Dicle'nin taşması sonucu, sınırları kaybolan toprakların sınırlarının yeniden belirlenmesi geometrinin gelişmesini sağlamıştır."

Müberra: "Mısır'da Nil nehrinin taşma zamanının hesaplanması astronominin gelişmesinde etkili olmuştur."

Yukarıdaki öğrencilerin konuşmalarından hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sümerler ve Mısırlıların temel geçim kaynağının denizcilik olduğuna
- B) Mezopotamya ve Mısır'da göçebe yaşam biçiminin hüküm sürdüğüne
- C) İhtiyaçların insanları bilimsel çalışmalara yönlendirdiğine
- D) Bilimsel çalışmaların din adamlarının gözetiminde yapıldığına
- E) Sümerlerin bilimsel çalışmalarının Mısırlılar tarafından geliştirildiğine

3. Büyük İskender'in Asya Seferi sırasında Yunan medeniyeti ile Doğu medeniyetleri birbirinden etkilenmiştir. Bu karşılıklı etkilenme sonucunda ortaya çıkan medeniyete "Helenistik medeniyet" adı verilmiştir. Helenistik Dönem'de matematik, tıp, astronomi ve felsefe alanında büyük gelişmeler olmuştur.

Bu bilgilere göre Helenistik medeniyet ile ilgili,

- I. Büyük İskender'in ele geçirdiği bölgelerde etkili olmamıştır.
- II. Yunan ve Doğu medeniyetlerinin kaynaşmasıyla oluşmuştur.
- III. Pozitif bilimlere önem verilmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

4.

Babil Kralı Hammurabi'nin çıkardığı kanunlardan bir kısmı şöyledir:

Birisini suçlayan ispata mecburdur. İspat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.

Bir tapınakta veya hükümdarın hazinesinde hırsızlık yapanın cezası idamdır.

Bir hırsız duvar delerek bir eve girmişse idam edilerek açtığı deliğin önüne gömülür.

Babasını döven evladın iki eli kesilir.

Bir adamın gözünü çıkarmanın gözü çıkarılır.

Bu bilgilere göre, Hammurabi Kanunları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

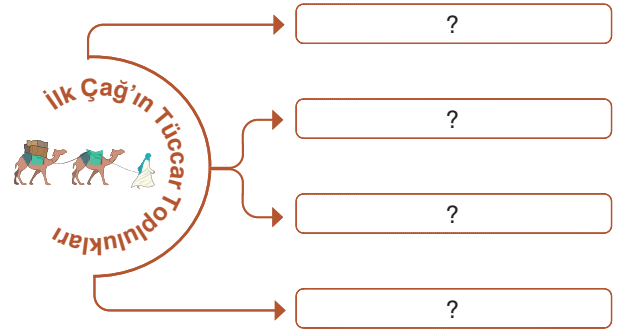
- A) Aile kurumunda saygıya önem verdiği
- B) Mülkiyet, ceza gibi konularla ilgili hükümler içerdiği
- C) Cezalandırmada kısas usulünü esas aldığı
- D) Hitit yasalarından yararlanılarak hazırlandığı
- E) Devlet ve toplum düzeninin korunmasını hedeflediği
5. İlk Çağ uygarlıklarının birçoğunda yönetim alanında dine dayalı bir krallık veya teokratik bir monarşi etkili olmuştur.
- Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek gösterilemez?**
- A) Hititlerde Pankuş Meclisi ve tavanannanın yönetimde etkili olması
- B) Elamlarda, kralların ve prenslerin hem yönetici hem de din adamı kabul edilmesi
- C) Mısır'ın tanrı-kral kabul edilen firavunlarca yönetilmesi
- D) Asur ve Babillerde kralların, büyük tanrıların yeryüzündeki temsilcisi sayılması
- E) Sümerlerin "ensi" denilen rahip-krallar tarafından yönetilmesi

6. Tarih Öncesi Çağlarda uzun yıllar konar göçer bir yaşam süren insanlar günümüzden 12 bin yıl kadar önce yerleşik yaşama geçerek tarımla uğraşmaya başlamışlar, bazı hayvanları evcilleştirmişler, evler ve tapınaklar yapmışlar, köyler ve şehirler kurmuşlardır.

Bu bilgilere göre, yerleşik yaşamın insan hayatı üzerindeki etkileriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Mimari faaliyetlerini geliştirdiği
- B) Doğaya olan bağımlılığı artırdığı
- C) Uygarlığın gelişmesine katkı sağladığı
- D) Sosyal düzen oluşturma zorunluluğunu ortaya çıkardığı
- E) Üretim ve tüketim alışkanlıklarında değişikliklere yol açtığı

7.

Şemada "?" ile boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygun olmaz?

- A) Soğdlar
- B) Asurlular
- C) Fenikeliler
- D) Kök Türkler
- E) Lidyalılar